

УДК 338.242.4/.431:502.131.1(477)

М. М. Ільчук,д. е. н., професор, завідувач кафедри організації підприємництва та біржової діяльності,
Національний університет біоресурсів і природокористування УкраїниORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5129-6110>**О. А. Томашевська,**к. е. н., доцент кафедри організації підприємництва та біржової діяльності,
Національний університет біоресурсів і природокористування УкраїниORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2444-7259>**І. І. Андросович,**к. е. н., доцент кафедри організації підприємництва та біржової діяльності,
Національний університет біоресурсів і природокористування УкраїниORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7732-130X>**А. В. Фурса,**к. е. н., доцент організації підприємництва та біржової діяльності,
Національний університет біоресурсів і природокористування УкраїниORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6518-5286>**В. Ю. Томашевський,**асистент кафедри організації підприємництва та біржової діяльності,
Національний університет біоресурсів і природокористування УкраїниORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-1139-1372>

DOI: 10.32702/2306-6792.2026.6.88

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР АГРОБІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

М. Ilchuk,Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Entrepreneurship Organization
and Exchange Activities, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine**O. Tomashevskya,**PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Entrepreneurship Organization
and Exchange Activities, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine**I. Androsovyh,**PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Entrepreneurship Organization
and Exchange Activity, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine**A. Fursa,**PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Entrepreneurship Organization
and Exchange Activities, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine**V. Tomashevskiy,**Assistant of the Department of Entrepreneurship Organization and Exchange Activity,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

STATE SUPPORT FOR ENSURING THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF AGRIBUSINESS ENTREPRENEURIAL STRUCTURES IN UKRAINE

У статті досліджено теоретичні та прикладні аспекти державної підтримки забезпечення сталого розвитку підприємницьких структур агробізнесу в Україні. Обґрунтовано, що аграрний сектор відіграє стратегічну роль у забезпеченні продовольчої безпеки держави, формуванні експортного потенціалу та соціально-економічному розвитку сільських територій. В умовах економічних трансформацій, посилені війсьними викликами, державна підтримка виступає важливим інструментом стабілізації функціонування аграрного виробництва, підвищення фінансової стійкості аграрних підприємств та стимулювання їх інноваційного розвитку.

У дослідженні проаналізовано основні напрями та інструменти державної підтримки агробізнесу, зокрема фінансово-кредитні механізми, бюджетні програми підтримки аграрного виробництва, податкові стимули, інституційні та цифрові інструменти регулювання розвитку аграрного підприємництва. Встановлено, що ефективна система державної підтримки має забезпечувати формування сприятливого інституційного середовища, розвиток інноваційної та цифрової інфраструктури аграрного сектору, стимулювання інвестиційної активності та підтримку малого і середнього аграрного підприємництва.

Обґрунтовано напрями удосконалення державної політики розвитку агробізнесу, які передбачають посилення інституційного забезпечення, розвиток цифрових систем управління аграрною економікою, стимулювання інноваційної діяльності аграрних підприємств та гармонізацію національної системи підтримки з принципами Спільної аграрної політики Європейського Союзу.

The article examines the theoretical and applied aspects of state support for ensuring the sustainable development of agribusiness entrepreneurial structures in Ukraine. It is substantiated that the agricultural sector plays a strategic role in ensuring national food security, forming export potential, and supporting the socio-economic development of rural areas. In the context of economic transformations intensified by wartime challenges, state support becomes an important instrument for stabilizing agricultural production, strengthening the financial sustainability of agricultural enterprises, and stimulating their innovative development.

The study analyzes the main directions and instruments of state support for agribusiness, including financial and credit mechanisms, budget programs for agricultural development, tax incentives, as well as institutional and digital tools for regulating the development of agricultural entrepreneurship. It is determined that an effective system of state support should ensure the formation of a favorable institutional environment, the development of innovation and digital infrastructure in the agricultural sector, stimulation of investment activity, and support for small and medium-sized agricultural enterprises.

Particular attention is paid to the analysis of the problems of the functioning of the state support system for agribusiness, including insufficient funding of state programs, complicated procedures for obtaining state aid, unequal access of enterprises of different sizes to support instruments, and the need to adapt state regulation mechanisms to modern challenges. The study substantiates the directions for improving state policy in the field of agribusiness development, which include strengthening institutional support, developing digital systems for managing the agricultural economy, stimulating innovation activities of agricultural enterprises, and harmonizing the national support system with the principles of the Common Agricultural Policy of the European Union.

It is concluded that the implementation of a comprehensive state policy to support agribusiness will contribute to increasing the efficiency of agricultural enterprises, strengthening national food security, improving the competitiveness of agricultural products, and ensuring the sustainable development of rural areas.

Ключові слова: державна підтримка; агробізнес; підприємницькі структури; сталий розвиток; аграрний сектор; аграрна політика; фінансово-кредитна підтримка; інституційне забезпечення; цифровізація аграрного сектору; інноваційний розвиток; продовольча безпека; фермерські господарства; державне регулювання.

Key words: state support; agribusiness; entrepreneurial structures; sustainable development; agricultural sector; agricultural policy; financial and credit support; institutional support; digitalization of the agricultural sector; innovation development; food security; farms; state regulation.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Аграрний сектор посідає стратегічно важливе місце в економіці держави, оскільки забезпечує продовольчу безпеку населення, формує значну частину експортного потенціалу та сприяє соціально-економічному розвитку сільських територій. В Україні підприємницькі структури агробізнесу виступають основними

виробниками сільськогосподарської продукції, забезпечують функціонування продовольчих ринків, створюють робочі місця та стимулюють розвиток сільської економіки.

У сучасних умовах економічних трансформацій, які суттєво загострилися внаслідок повномасштабної війни, діяльність сільськогосподарських підприємств відбувається в умовах високого рівня невизначеності та ризиків. Порушення логістичних маршрутів, зростання витрат на виробництво, значні площі замінованих

сільськогосподарських угідь, а також обмежений доступ до фінансових ресурсів негативно впливають на ефективність функціонування суб'єктів агробізнесу. За таких умов державна підтримка стає одним із ключових інструментів стабілізації аграрного сектору та формування передумов для його довгострокового розвитку.

Сталий розвиток підприємницьких структур агробізнесу передбачає гармонійне поєднання економічних, соціальних та екологічних складових функціонування аграрного виробництва. У цьому контексті особливого значення набуває формування ефективної системи державної підтримки аграрного підприємництва, яка має забезпечити стабільність функціонування аграрного сектору та створити умови для його конкурентоспроможного розвитку.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика державної підтримки аграрного сектору та розвитку аграрного підприємництва активно досліджується у працях вітчизняних науковців, зокрема О. Шпикуляка, І. Фурман, В. Іванченка, Л. Вдовенко, S. Turbovets, І. Олійник та інших. У наукових дослідженнях розкриваються різні аспекти державної підтримки агробізнесу, зокрема фінансові механізми стимулювання виробництва, інституційне забезпечення розвитку підприємництва, цифрова трансформація аграрного сектору та роль державного регулювання у забезпеченні продовольчої безпеки. Водночас більшість досліджень зосереджена на окремих інструментах державної підтримки, тоді як питання їх комплексної інтеграції у систему забезпечення сталого розвитку підприємницьких структур агробізнесу залишаються недостатньо висвітленими. Крім того, потребують подальшого дослідження проблеми трансформації механізмів державної підтримки аграрного сектору в умовах воєнних викликів, цифровізації економіки та євроінтеграційних процесів.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є дослідження економічної сутності державної підтримки сталого розвитку підприємницьких структур агробізнесу та обґрунтування напрямів удосконалення механізмів державного регулювання розвитку аграрного підприємництва в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сталий розвиток підприємницьких структур агробізнесу передбачає формування такої моделі функціонування аграрного сектору, яка забезпечує довгострокову стабільність виробництва, економічну ефективність господарської діяльності, соціальну відповідальність суб'єктів підприємництва та екологічну збалансованість використання природних ресурсів. У сучасних умовах ця концепція набуває особливого значення, оскільки аграрне виробництво має не лише забезпечувати потреби внутрішнього ринку та формувати експортний потенціал держави, а й сприяти збереженню природного середовища, розвитку сільських територій та підвищенню якості життя населення. У цьому контексті державна підтримка виступає важливим інституційним інструментом формування сприятливого середовища для розвитку аграрного підприємництва, оскільки саме вона створює умови для стабілізації діяльності підприємств, стимулювання інновацій та підвищення їх конкурентоспроможності.

У науковій літературі сталий розвиток аграрного сектору розглядається як інтегрована система взаємодії економічних, соціальних та екологічних факторів. Так, М. Сідненко підкреслює, що ефективне функціонування аграрного сектору можливе лише за умови формування збалансованої державної аграрної політики, яка забезпечує раціональне використання ресурсів, підвищення продуктивності виробництва та розвиток сільських територій [1]. О. Шпикуляк та О. Алексєєва наголошують, що державна підтримка аграрного підприємництва повинна бути спрямована на формування інституційного середовища, яке стимулює інноваційний розвиток сільськогосподарських підприємств, підвищення їх інвестиційної привабливості та розвиток фермерських господарств як важливої складової аграрної економіки [2].

Система державної підтримки агробізнесу в Україні включає комплекс економічних, фінансових та інституційних механізмів, спрямованих на стимулювання розвитку аграрного виробництва та підвищення конкурентоспроможності підприємств. Вона реалізується через бюджетні програми підтримки сільськогосподарських виробників, пільгове кредитування, податкові стимули, розвиток інфраструктури сільськогосподарських ринків, а також через інституційні механізми регулювання аграрного сектору.

На думку А. В. Жучик, Д. В. Нехайчук, державна підтримка аграрного сектору має забез-

печувати не лише фінансову допомогу виробникам, а й створення сприятливих умов для функціонування сільськогосподарських ринків, розвитку кооперації, модернізації матеріально-технічної бази та впровадження інноваційних технологій [3]. Важливим напрямом державної політики є також розвиток фермерських господарств, підтримка малого та середнього аграрного підприємництва, а також стимулювання інвестицій у розвиток аграрної інфраструктури.

У сучасних умовах трансформації аграрної економіки, пов'язаних із воєнними викликами та інтеграцією України до європейського економічного простору, система державної підтримки агробізнесу повинна орієнтуватися на принципи сталого розвитку та відповідати вимогам спільної аграрної політики Європейського Союзу. Це передбачає впровадження механізмів підтримки екологічно орієнтованого виробництва, стимулювання інноваційної діяльності, розвиток цифрових технологій у сільському господарстві та підвищення ефективності використання ресурсів.

Основними інструментами державної підтримки аграрного сектору є фінансово-кредитні та бюджетні механізми, спрямовані на забезпечення стабільності функціонування сільськогосподарських підприємств, підвищення їх інвестиційної активності та стимулювання розвитку аграрного виробництва. Важливе значення у цьому контексті має фінансово-кредитна підтримка, яка передбачає надання пільгових кредитів, компенсацію відсоткових ставок за банківськими позиками, використання механізмів державних гарантій та реалізацію програм доступного фінансування для суб'єктів агробізнесу.

Одним із ключових інструментів державної підтримки сільськогосподарських підприємств є програма "Доступні кредити 5-7-9 %", яка була започаткована у 2020 році та набула особливої актуальності в умовах воєнного стану [4]. Реалізація цієї програми дозволила значно розширити доступ сільськогосподарських підприємств до кредитних ресурсів та забезпечити фінансування виробничої діяльності. За даними Міністерства економіки України, у 2023 році підприємства аграрного сектору отримали понад 50 млрд грн кредитних ресурсів у межах програми "5-7-9 %", а у 2024 році обсяг кредитування перевищив 60 млрд грн. Значна частина цих коштів була спрямована на фінансування посівної кампанії, придбання матеріально-технічних ресурсів, паливно-мастильних матеріалів та забезпечення поточної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Крім того, важливу роль відіграють державні портфельні гарантії за кредитами, що дозволяють підприємствам отримувати фінансові ресурси навіть за умов обмеженого забезпечення. За оцінками профільного міністерства, у 2023—2024 роках понад 13 тис. сільськогосподарських підприємств скористалися програмами пільгового кредитування.

Вагоме місце у системі державної підтримки аграрного сектору займають бюджетні програми розвитку сільського господарства, які реалізуються через механізми державного бюджету [5]. Вони передбачають фінансування заходів щодо підтримки фермерських господарств, розвитку тваринництва, компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання, а також стимулювання розвитку садівництва, ягідництва та виноградарства. Державна підтримка фермерських господарств спрямована на створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього аграрного підприємництва, зокрема через надання фінансової допомоги новоствореним господарствам, компенсацію вартості насіння та підтримку розвитку сімейних фермерських господарств.

За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, у 2021 році обсяг державної підтримки аграрного сектору становив близько 4,7 млрд грн, тоді як у 2023 році фінансування програм підтримки аграрного виробництва перевищило 7 млрд грн. Частина цих коштів була спрямована на компенсацію вартості вітчизняної сільськогосподарської техніки, що сприяє оновленню матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств і водночас стимулює розвиток національного машинобудування. У 2023 році понад 2,5 тис. сільськогосподарських підприємств отримали компенсацію за придбання української техніки, а загальний обсяг компенсацій перевищив 1 млрд грн.

Окремим напрямом державної підтримки є програми розвитку садівництва, ягідництва та виноградарства, які передбачають часткову компенсацію витрат на закладення багаторічних насаджень, будівництво холодильних комплексів та розвиток інфраструктури зберігання і переробки продукції. У 2023—2024 роках у межах цих програм було профінансовано створення нових садів та ягідників на площі понад 4 тис. гектарів, що сприяє диверсифікації аграрного виробництва, підвищенню ефективності використання земельних ресурсів та зміцненню експортного потенціалу аграрного сектору.

Важливим елементом державної підтримки розвитку агробізнесу є податкові стимули, які

спрямовані на створення сприятливих умов для функціонування сільськогосподарських підприємств та підвищення їх фінансової стійкості [6]. Податкова політика відіграє значну роль у формуванні економічних умов діяльності сільськогосподарських підприємств, оскільки рівень податкового навантаження безпосередньо впливає на рентабельність виробництва, інвестиційну активність та можливості розширення господарської діяльності.

Одним із ключових інструментів податкової підтримки аграрного сектору є застосування спрощеної системи оподаткування для сільськогосподарських товаровиробників (IV група єдиного податку), яка передбачає сплату податку залежно від площі сільськогосподарських угідь. Такий механізм дозволяє аграрним підприємствам зменшити адміністративні витрати на ведення податкового обліку та забезпечує більш прогнозований рівень податкового навантаження. За даними Державної податкової служби України, станом на 2024 рік понад 40 тис. сільськогосподарських товаровиробників застосовували спеціальний режим оподаткування у межах IV групи єдиного податку, що становить значну частку суб'єктів аграрного підприємництва.

Крім того, податкова підтримка аграрного сектору реалізується через низку інших механізмів, зокрема пільги щодо земельного податку для сільськогосподарських угідь, особливості справляння податку на додану вартість для сільськогосподарських підприємств, а також податкові стимули для розвитку фермерських господарств та сімейного фермерства. В умовах воєнного стану держава також застосувала тимчасові податкові послаблення для суб'єктів аграрного підприємництва, що дозволило зменшити фінансове навантаження на підприємства та забезпечити безперервність виробничих процесів.

Не менш важливим напрямом державної підтримки є інституційне забезпечення розвитку аграрного підприємництва, яке передбачає формування ефективного нормативно-правового середовища, розвиток інституцій аграрного ринку, підтримку кооперації та стимулювання інноваційної діяльності в аграрному секторі [7]. Інституційні механізми державної політики спрямовані на створення сприятливих умов для функціонування підприємницьких структур агробізнесу, підвищення їх конкурентоспроможності та інтеграцію до європейського економічного простору.

Важливим інституційним інструментом є розвиток сільськогосподарської кооперації,

яка сприяє підвищенню ефективності діяльності малих та середніх сільськогосподарських виробників [8]. В Україні функціонують сотні сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, які забезпечують спільне використання техніки, організацію зберігання та переробки продукції, а також полегшують доступ виробників до ринків збуту. Станом на початок 2024 рік в Україні діяло понад 1300 сільськогосподарських кооперативів, значна частина яких спеціалізується на виробництві та переробці молочної, плодоовочевої та зернової продукції.

Інституційна підтримка також передбачає розвиток сільськогосподарських кластерів та інноваційних екосистем, що сприяють поширенню сучасних технологій у сільському господарстві. Важливу роль у цьому процесі відіграють державні та міжнародні програми підтримки інновацій, спрямовані на впровадження цифрових технологій, систем точного землеробства та сучасних методів управління аграрним виробництвом [9]. У межах програм цифрової трансформації аграрного сектору активно розвивається Державний аграрний реєстр, який забезпечує цифрову взаємодію між державою та аграрними виробниками. Станом на 2024 рік у системі було зареєстровано понад 200 тис. користувачів, що свідчить про поступову цифровізацію системи державної підтримки аграрного сектору.

Важливим напрямом державної підтримки розвитку аграрного сектору є інноваційна та цифрова трансформація аграрного виробництва, яка спрямована на підвищення ефективності використання ресурсів, зростання продуктивності праці та формування конкурентоспроможної моделі розвитку агробізнесу [10]. У сучасних умовах розвитку світової аграрної економіки цифровізація сільського господарства розглядається як один із ключових факторів підвищення ефективності виробництва та забезпечення сталого розвитку аграрного сектору.

Сучасні тенденції розвитку аграрної економіки передбачають активне впровадження цифрових технологій, систем точного землеробства, цифрових платформ управління аграрним виробництвом, автоматизованих систем моніторингу та інноваційних агротехнологій. Використання цифрових інструментів дозволяє підвищити точність управління виробничими процесами, оптимізувати використання матеріальних ресурсів, зменшити виробничі витрати та підвищити врожайність сільськогосподарських культур.

Важливим елементом цифрової трансформації аграрного сектору є технології точного землеробства, які базуються на використанні супутникових навігаційних систем, геоінформаційних технологій, сенсорних систем моніторингу ґрунтів та безпілотних літальних апаратів. Застосування таких технологій дозволяє аграрним підприємствам здійснювати диференційоване внесення добрив, оптимізувати використання засобів захисту рослин та підвищувати ефективність використання земельних ресурсів. За оцінками експертів аграрного ринку, станом на 2024 рік елементи точного землеробства застосовувалися приблизно на 25—30 % площ сільськогосподарських угідь великих сільськогосподарських підприємств України, що свідчить про поступове поширення цифрових технологій у виробничій діяльності агробізнесу.

Одним із ключових напрямів державної цифрової політики у сфері аграрного сектору є розвиток цифрових державних платформ взаємодії між державою та аграрними виробниками. Важливу роль у цьому процесі відіграє Державний аграрний реєстр, який забезпечує електронний доступ сільськогосподарських підприємств до програм державної підтримки, спрощує процедури отримання фінансової допомоги та сприяє підвищенню прозорості державної аграрної політики [11]. За інформацією Міністерства аграрної політики та продовольства України, станом на 2024 рік у системі Державного аграрного реєстру було зареєстровано понад 200 тис. користувачів, серед яких фермерські господарства, аграрні підприємства та інші суб'єкти агробізнесу.

Важливим напрямом інноваційної підтримки аграрного сектору є також розвиток сільськогосподарських стартапів, наукових досліджень та технологічних інновацій, спрямованих на впровадження сучасних агротехнологій. У цьому контексті значну роль відіграють програми співпраці між державою, науковими установами, аграрними університетами та бізнесом, які спрямовані на розвиток інноваційних рішень у сфері аграрного виробництва, біотехнологій, селекції та цифрового управління аграрними підприємствами.

Крім того, важливим аспектом цифрової трансформації аграрного сектору є розвиток систем моніторингу земельних ресурсів та супутникового контролю використання сільськогосподарських угідь. Використання супутникових технологій та геоінформаційних систем дозволяє підвищити ефективність державного управління земельними ресурсами, забезпечи-

ти прозорість земельних відносин та оптимізувати процеси планування аграрного виробництва.

В умовах повномасштабної війни державна підтримка агробізнесу набуває особливого значення, оскільки аграрний сектор залишається одним із ключових елементів економічної стійкості країни. Сільське господарство формує значну частку валютних надходжень держави, забезпечує зайнятість населення у сільській місцевості та відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки як національного, так і глобального рівня. За даними Державної служби статистики та Міністерства аграрної політики та продовольства України, у 2023—2024 роках частка агропродовольчої продукції у загальній структурі товарного експорту країни перевищувала 55—60 %, що свідчить про стратегічне значення аграрного сектору для національної економіки.

Повномасштабна війна спричинила значні виклики для функціонування аграрного сектору. Значні площі сільськогосподарських земель зазнали мінування або були тимчасово окуповані, частина виробничої інфраструктури була зруйнована, а блокування морських портів у перші роки війни суттєво ускладнило експорт сільськогосподарської продукції. У цих умовах держава була змушена активізувати політику підтримки агробізнесу, спрямовану на стабілізацію виробничих процесів та забезпечення безперервності продовольчих ланцюгів.

Одним із ключових напрямів державної політики стало забезпечення експорту сільськогосподарської продукції, який є основним джерелом валютних надходжень. У зв'язку з обмеженням роботи чорноморських портів було розширено використання альтернативних логістичних маршрутів, зокрема залізничних і автомобільних перевезень через країни Європейського Союзу, а також розвиток дунайських портів. У межах реалізації ініціативи "Шляхи солідарності" (Solidarity Lanes), запровадженої Європейським Союзом, було створено додаткові можливості для транспортування української сільськогосподарської продукції до світових ринків. У результаті цього, за оцінками Європейської комісії, через альтернативні логістичні маршрути у 2022—2024 роках було експортовано понад 120 млн тонн сільськогосподарської продукції.

Іншим важливим напрямом державної політики стало відновлення аграрного виробництва на деокупованих територіях, що включає заходи з гуманітарного розмінування сільськогосподарських земель, відновлення зруйнова-

ної інфраструктури та підтримку фермерських господарств. За даними Міністерства економіки України, станом на 2024 рік потенційно замінованими залишалися понад 170 тис. км² території, значна частина яких припадає на сільськогосподарські угіддя. У зв'язку з цим держава реалізує програми компенсації витрат на розмінування земель та відновлення аграрної інфраструктури, що сприяє поступовому відновленню виробничого потенціалу аграрного сектору.

Разом із тим, незважаючи на активізацію державної підтримки, існує низка проблем, які обмежують її ефективність. Однією з ключових проблем є обмежений обсяг фінансування державних програм підтримки аграрного сектору, що не повною мірою відповідає масштабам викликів, з якими стикаються підприємства агробізнесу в умовах війни. Порівняно з потребами аграрного сектору, бюджетні ресурси залишаються недостатніми для комплексного вирішення проблем відновлення виробництва, модернізації матеріально-технічної бази та стимулювання інноваційного розвитку.

Крім того, важливою проблемою є складність процедур отримання державної допомоги, що пов'язано з наявністю значної кількості адміністративних вимог та необхідністю підготовки великого обсягу документів. Це особливо ускладнює доступ до державних програм підтримки для малих і середніх фермерських господарств, які часто не мають достатніх організаційних ресурсів для участі у таких програмах.

Ще одним фактором, що обмежує ефективність державної підтримки, є нерівномірний доступ підприємств різних масштабів до фінансових ресурсів та інструментів підтримки. Великі аграрні компанії, як правило, мають більше можливостей для залучення кредитних ресурсів та участі у державних програмах, тоді як малі та середні виробники часто стикаються з фінансовими та інституційними бар'єрами. У результаті цього виникає ризик посилення структурної диференціації аграрного сектору.

Водночас існує низка проблем, що обмежують ефективність державної підтримки аграрного підприємництва в Україні. Насамперед це пов'язано з недостатнім рівнем фінансування державних програм підтримки аграрного сектору, що не повною мірою відповідає масштабам сучасних викликів, з якими стикаються підприємства агробізнесу. В умовах воєнної економіки значна частина державних ресурсів спрямовується на оборонні потреби, що обмежує можливості фінансування програм розвитку аграрного виробництва. У результаті цього

обсяги державної допомоги не завжди забезпечують належний рівень підтримки інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств, модернізації їх матеріально-технічної бази та впровадження інноваційних технологій.

Іншою важливою проблемою є складність процедур отримання державної допомоги. Реалізація багатьох програм підтримки супроводжується значною кількістю адміністративних вимог, необхідністю подання великого обсягу документів та тривалими процедурами погодження. Це ускладнює доступ до державної підтримки, особливо для малих і середніх фермерських господарств, які часто не мають достатніх організаційних і фінансових ресурсів для підготовки відповідної документації. Унаслідок цього частина потенційних отримувачів державної допомоги фактично залишається поза межами системи підтримки.

Крім того, суттєвою проблемою є нерівномірний доступ підприємств різних масштабів до ресурсів державної підтримки. Великі аграрні компанії, як правило, мають більше можливостей для участі у державних програмах, залучення кредитних ресурсів та використання інструментів фінансової підтримки. Натомість малі та середні фермерські господарства часто стикаються з обмеженнями доступу до фінансування, що стримує розвиток підприємницької ініціативи у сільській місцевості та може призводити до посилення структурної диспропорції в аграрному секторі.

З метою підвищення ефективності державної політики у сфері розвитку агробізнесу доцільно реалізувати комплекс взаємопов'язаних заходів, спрямованих на удосконалення механізмів державної підтримки та формування сприятливого середовища для розвитку аграрного підприємництва.

Насамперед важливим напрямом є удосконалення інституційного механізму державної підтримки аграрного підприємництва, що передбачає оптимізацію нормативно-правової бази, підвищення прозорості розподілу бюджетних ресурсів та формування ефективної системи координації між органами державної влади, місцевого самоврядування та суб'єктами аграрного бізнесу. Удосконалення інституційної архітектури державної аграрної політики дозволить підвищити ефективність використання фінансових ресурсів та забезпечити більш цілеспрямовану підтримку пріоритетних напрямів розвитку аграрного сектору.

Важливим напрямом є також розвиток цифрових систем управління аграрною економі-

кою, що передбачає впровадження сучасних інформаційних платформ, цифрових реєстрів та систем електронної взаємодії між державою та аграрними виробниками. Використання цифрових технологій дозволяє спростити процедури отримання державної допомоги, підвищити прозорість реалізації програм підтримки та зменшити адміністративні бар'єри для суб'єктів аграрного підприємництва. Подальший розвиток таких інструментів, як Державний аграрний реєстр, сприятиме підвищенню ефективності державного управління аграрним сектором.

Не менш важливим напрямом є стимулювання інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств, що передбачає підтримку впровадження сучасних агротехнологій, розвиток систем точного землеробства, використання цифрових технологій у виробничих процесах та активізацію співпраці між аграрним бізнесом і науковими установами. Інноваційний розвиток аграрного сектору сприятиме підвищенню продуктивності сільськогосподарського виробництва, раціональному використанню природних ресурсів та зміцненню конкурентних позицій української сільськогосподарської продукції на світових ринках.

Окрему увагу доцільно приділити розширенню програм підтримки малих та середніх фермерських господарств, які відіграють важливу роль у забезпеченні зайнятості населення у сільській місцевості та розвитку місцевих економік. Підтримка фермерських господарств може включати пільгове кредитування, грантові програми розвитку, стимулювання сільськогосподарської кооперації, а також підтримку переробки сільськогосподарської продукції. Це сприятиме формуванню більш збалансованої структури аграрного сектору та підвищенню рівня економічної активності у сільських територіях.

Важливим стратегічним напрямом розвитку державної аграрної політики є адаптація механізмів державної підтримки до вимог європейської аграрної політики. У контексті європейської інтеграції України особливого значення набуває гармонізація національної системи підтримки аграрного сектору з принципами Спільної аграрної політики Європейського Союзу (CAP), що передбачає підтримку сталого розвитку сільського господарства, екологічно орієнтованого виробництва, розвитку сільських територій та підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Державна підтримка є одним із визначальних чинників забезпечення сталого розвитку підприємницьких структур агробізнесу та формування конкурентоспроможного аграрного сектору національної економіки. В умовах сучасних економічних трансформацій, посилені війсьними викликами, вона виступає важливим інструментом стабілізації діяльності сільськогосподарських підприємств, підтримання їх фінансової стійкості, а також стимулювання інноваційного та технологічного розвитку сільського господарства.

Результативність державної підтримки аграрного підприємництва значною мірою визначається узгодженістю інституційних механізмів регулювання, достатністю фінансового забезпечення державних програм та рівнем доступності інструментів підтримки для різних категорій сільськогосподарських товаровиробників. У перспективі важливого значення набуває гармонізація національної системи державної підтримки аграрного сектору з європейськими підходами до регулювання сільського господарства, що передбачає адаптацію відповідних механізмів до принципів Спільної аграрної політики Європейського Союзу.

Реалізація комплексної державної політики підтримки агробізнесу сприятиме підвищенню ефективності функціонування аграрного виробництва, зміцненню продовольчої безпеки країни, розширенню експортного потенціалу сільськогосподарської продукції та створенню передумов для сталого соціально-економічного розвитку сільських територій.

Література:

1. Sidnenko M., Berezhivskyi Z., Pochernina N. Role of state regulation in ensuring food security. Social Development: Economic and Legal Issues. 2025. № 3. С. 45—52.
2. Шпикуляк О. Г., Алексєєва О. В. Потенціал аграрного підприємництва у формуванні інституційного механізму зайнятості населення: монографія. Київ: ННЦ "ІАЕ", 2023. 320 с.
3. Жучик А. В., Нехайчук Д. В. Щодо необхідності фінансової підтримки аграрного виробництва як ефективного драйверу стійкого розвитку економіки держави. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 3. С. 81—85.
4. Вдовенко А. Інструменти державної фінансової підтримки аграрного сектору в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2022. № 44.

5. Фурман І. Державна підтримка сільськогосподарства: проблеми, світові практики та перспективи для України. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences. 2021. № 5 (1). С. 315—323.

6. Навроцький О. Державна політика розвитку аграрного бізнесу. Економіка та суспільство. 2024. № 70. С. 112—118.

7. Іванченко В. О. Організаційно-інституційне забезпечення сталого розвитку підприємництва в сільському господарстві. Економіка АПК. 2020. № 12. С. 74—80.

8. Міракін В. Принципи та форми сільськогосподарської кооперації в процесі інституційних трансформацій в агроєкономіці. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences. 2023. № 5. С. 390—395.

9. Turbovets S. B. Institutional foundations of innovative development of agricultural enterprises in the conditions of European integration. Journal of Strategic Economic Research. 2024. № 4. С. 69—83.

10. Олійник І. В. Цифрова трансформація в агропромисловому комплексі: вплив на продуктивність та стійкість підприємств. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. 2024. № 20. С. 135—141.

11. Шорський П. О. Сучасні правові складові інформаційно-правового регулювання управлінської діяльності в агропромисловому комплексі України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2025. Вип. 3 (88). С. 99—111.

References:

1. Sidnenko, M., Berezhivsky, Z. and Pochernina, N. (2025), "Role of state regulation in ensuring food security", Social Development: Economic and Legal Issues, vol. 3, pp. 45—52.

2. Shpykuliak, O. H. and Aliksieieva, O. V. (2023), Potentsial ahrarnoho pidpriemnytstva u formuvanni instytutysijnoho mekhanizmu zajniatosti naselennia [The potential of agricultural entrepreneurship in the formation of an institutional mechanism for employment of the population], NNTs "IAE", Kyiv. Ukraine.

3. Zhuchyk, A. and Nekhaychuk, D. (2017), "About of the financial support for agricultural production as effective drivers of sustainable economic state", Investytsiyi: praktyka ta dosvid, vol. 3, pp. 81—85.

4. Vdovenko, L. (2022), "Instruments of state financial support for the agricultural sector under martial law", Ekonomika ta suspil'stvo, vol. 44.

5. Furman, I.V. (2021), "State support of agriculture: problems, world practices and prospects

for Ukraine", Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu, vol. 5 (1), pp. 315—320.

6. Navrots'kyj, O. (2024), "State policy for the development of agribusiness", Ekonomika ta suspil'stvo, vol. 70, pp. 112—118.

7. Ivanchenko, V.O. (2020), "Organizational and institutional support for the sustainable development of entrepreneurship in agriculture", Ekonomika APK, vol. 12, pp. 74—80.

8. Mirakin, V. (2023), "Principles and forms of agricultural cooperation in the process of institutional transformations in the agricultural economy", Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences, vol. 322, no. 5, pp. 390—395.

9. Turbovets, S. B. (2024), "Institutional foundations of innovative development of agricultural enterprises in the conditions of European integration", Journal of Strategic Economic Research, vol. 4, pp. 69—83.

10. Oliynyk, I. V. (2024), "Digital transformation in the agro-industrial complex: impact on productivity and sustainability of enterprises", Tavrijs'kyj naukovyj visnyk. Serii: Ekonomika, vol. 20, pp. 135—141.

11. Shors'kyj, P. O. (2025), "Modern legal components of information and legal regulation of management activities in the agro-industrial complex of Ukraine", Naukovyj visnyk Uzhhorod'skoho natsional'noho universytetu. Serii: Pravo, vol. 3 (88), pp. 99—111.

Отримано редакцією журналу / Received: 08.03.26

Професійно рецензовано / Revised: 13.03.26

Схвалено до друку / Accepted: 17.03.26

<https://nayka.com.ua>

Електронне фахове видання

**ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток**

Виходить 12 разів на рік

включено до переліку наукових фахових видань України
з питань **ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**
(Категорія «Б»)

Наказ Міністерства освіти і науки України
від 28.12.2019 №1643

Спеціальність 281

e-mail: economy_2008@ukr.net

 viber: +38 050 3820663